

ธันวาคม 2568

Academic Focus

สำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ขยะพลาสติกในทะเล : ภัยร้ายต่อระบบนิเวศทางทะเล

กลุ่มงานบริการวิชาการ 3 สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

0-2242-5900 ต่อ 5751

จัดทำโดย นางสาวณิชชา บุณสิงห์ วิทยากรเชี่ยวชาญ
ออกแบบโดย นางสาวภา วาสนา เจ้าหน้าที่งานธุรการอาวุโส

ประเด็นสำคัญ

- ◆ สถานการณ์ขยะพลาสติกในทะเล พ.ศ. 2560-2566 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยมีแหล่งกำเนิดจากแหล่งบนบกและการทิ้งเทของมนุษย์ และจากรายงานใน พ.ศ. 2564 ประเมินว่าประเทศไทยมีขยะพลาสติกไหลลงสู่ทะเลอยู่ในอันดับที่ 10 ของโลก ซึ่งในระยะเวลา 5 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2562-2566 พบว่า ปริมาณขยะพลาสติกไหลลงสู่ทะเลอ่าวไทยตอนบนเพิ่มขึ้น 3.5 เท่า โดยชนิดขยะพลาสติกในทะเลที่พบมากที่สุดในปี พ.ศ. 2566 ได้แก่ (1) ทัีบห่อบรรจุอาหาร (ถุงอาหารสำเร็จรูป) ร้อยละ 44 (2) หนังกยาง (โพลีเมอร์อื่น ๆ) ร้อยละ 13 และ (3) ทัีบห่อบรรจุอาหาร (ถุงแกง ถุงร้อน-เย็น) ร้อยละ 12 ตามลำดับ หากการบริหารจัดการขยะพลาสติกไม่มีประสิทธิภาพ ขยะเหล่านี้จะตกค้างในระบบนิเวศและส่งผลกระทบต่อด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ และสังคม นอกจากนี้ ขยะพลาสติกในทะเลส่งผลกระทบต่อด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้สัตว์ทะเลได้รับอันตรายจากไมโครพลาสติก ด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้สัตว์ทะเลน้อยลง เครื่องมือประมงเสียหาย ส่งผลต่อการท่องเที่ยวและชุมชนชายฝั่ง
- ◆ การแก้ไขปัญหาการจัดการขยะพลาสติกในทะเลที่เกิดจากการออกแบบและการผลิต การบริโภค และหลังบริโภค ขาดสภาพบังคับให้เป็นไปตามหลัก “การขยายความรับผิดชอบของผู้ผลิต” (Extended Producer Responsibility: EPR) ดังนั้น การจัดการปัญหาขยะพลาสติกในทะเลของประเทศไทยควรอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วนในการดำเนินการตามหลักการขยายความรับผิดชอบของผู้ผลิต เช่น ผู้ผลิตต้องใช้วัสดุที่รองรับการรีไซเคิล หรือออกแบบให้ลดการใช้ทรัพยากรหรือวัสดุให้น้อยที่สุดตั้งแต่ต้นทาง
- ◆ ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเฉพาะสำหรับการควบคุมขยะพลาสติกในทะเล ส่งผลให้การบริหารจัดการไม่เป็นระบบและไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น ควรเร่งผลักดันร่างพระราชบัญญัติการจัดการบรรจุภัณฑ์อย่างยั่งยืน พ.ศ. เพื่อส่งเสริมและสร้างระบบการจัดการบรรจุภัณฑ์อย่างยั่งยืนตลอดวัฏจักรของบรรจุภัณฑ์ เพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการขยะพลาสติกได้อย่างยั่งยืน และการขับเคลื่อนการจัดการขยะพลาสติกได้ดำเนินการภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2566-2580) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570 และนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2580 เพื่อเป็นกรอบการดำเนินงานของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะพลาสติก

ข้อมูลจากวารสารวิชาการ Science Advances ใน พ.ศ. 2564 ประเมินว่า ประเทศไทยมีขยะไหลลงสู่ทะเล จำนวน 22,806 เมตริกตันต่อปี ซึ่งจัดอยู่ในอันดับที่ 10 ของโลก (Meijer, L. J., Van Emmerik, T., Van Der Ent, R., Schmidt, C., & Lebreton, L. 2021) ขยะพลาสติกในทะเลส่วนใหญ่แบ่งเป็น (1) ของใช้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ ถัง ขวด ภาชนะใส่อาหาร และวัสดุที่ใช้ในการบรรจุหีบห่อ (2) ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ได้แก่ สายรัด แผ่นพลาสติก หมวกนิรภัย และ (3) เครื่องมือประมง ได้แก่ แห อวน ลอบ โดยขยะพลาสติกในทะเลมีแหล่งกำเนิดมาจากบนบกและการทิ้งจากการกระทำของมนุษย์ สำหรับขยะพลาสติกที่มีแหล่งกำเนิดขยะบนบกมาจากอุตสาหกรรมบริเวณชายฝั่ง บ้านเรือนบริเวณชายฝั่ง และการท่องเที่ยวบริเวณชายฝั่ง (พิชญ์สินี ศรีสวัสดิ์, 2565, น. 3)

ทั้งนี้ ขยะพลาสติกในทะเลมีน้ำหนักเบาและถูกพัดพาออกไปจากแหล่งกำเนิด เมื่อถูกแสงแดดหรือแรงกระแทกจากคลื่น ลม กระแสน้ำ พลาสติกจะแตกตัวเป็นชิ้นเล็ก ๆ ที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเล็กกว่า 5 มิลลิเมตร เรียกว่า “ไมโครพลาสติก” (Microplastics) (ทัชชา ทรัพย์มีชัย, 2565) ทำให้แพร่กระจายไปในระบบนิเวศและปนเปื้อนเข้าสู่ห่วงโซ่อาหาร ส่งผลเสียต่อสัตว์ทะเลและมนุษย์ รวมถึงขยะพลาสติกในทะเลอาจทำลายทัศนียภาพของสถานที่ท่องเที่ยวทางทะเล ส่งผลทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวลดลงและกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชนหรือรายได้ของประเทศ ขยะพลาสติกในทะเลนับเป็นปัญหาในหลายประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย ซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชนหรือรายได้ของประเทศ ขยะพลาสติกในทะเลนับเป็นปัญหาในหลายประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย ซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชนหรือรายได้ของประเทศ ขยะพลาสติกในทะเลนับเป็นปัญหาในหลายประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย ซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชนหรือรายได้ของประเทศ ขยะพลาสติกในทะเลนับเป็นปัญหาในหลายประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย ซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชนหรือรายได้ของประเทศ

ผลกระทบของขยะพลาสติกในทะเล

ผลกระทบของขยะพลาสติกในทะเลที่เกิดขึ้นสามารถแบ่งออกเป็น 3 มิติ ดังนี้ (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, ม.ป.ป.)

ผลกระทบของขยะพลาสติกในทะเล

- ด้านสิ่งแวดล้อม**
สัตว์ทะเลมีโอกาสที่จะกินขยะพลาสติกและไมโครพลาสติก ก่อให้เกิดผลกระทบต่อทางเดินอาหาร ระบบทางเดินหายใจ และอาจทำให้สัตว์เสียชีวิตได้
- ด้านเศรษฐกิจ**
เมื่อเกิดความเสียหายต่อสัตว์ทะเลแล้ว ทำให้กิจกรรมประมงทั้งบริเวณชายฝั่งและในทะเลที่จะได้รับผลกระทบจากปริมาณสัตว์ทะเลที่น้อยลง รวมถึงการมีขยะทะเลจะเป็นอุปสรรคต่อการประกอบกิจกรรมเรือท่องเที่ยว เรือขนส่ง และทำความเสียหายต่อเครื่องมือประมง หรือเรือประมง
- ด้านสังคม**
ทำให้มนุษย์บาดเจ็บจากขยะพลาสติกในทะเล รวมถึงการแตกตัวของขยะพลาสติกในทะเลเป็นไมโครพลาสติกสามารถปนเปื้อนกับอาหารทะเลที่มนุษย์นำมาบริโภค และกระทบต่อการใช้ชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณชายฝั่งหรือในทะเล

ภาพที่ 1 ผลกระทบของขยะพลาสติกในทะเล
หมายเหตุ: สรุปรูข้อมูลจาก “ขยะทะเล ตัวร้ายแห่งท้องทะเล”

Academic Focus

สถานการณ์ขยะพลาสติกในทะเล

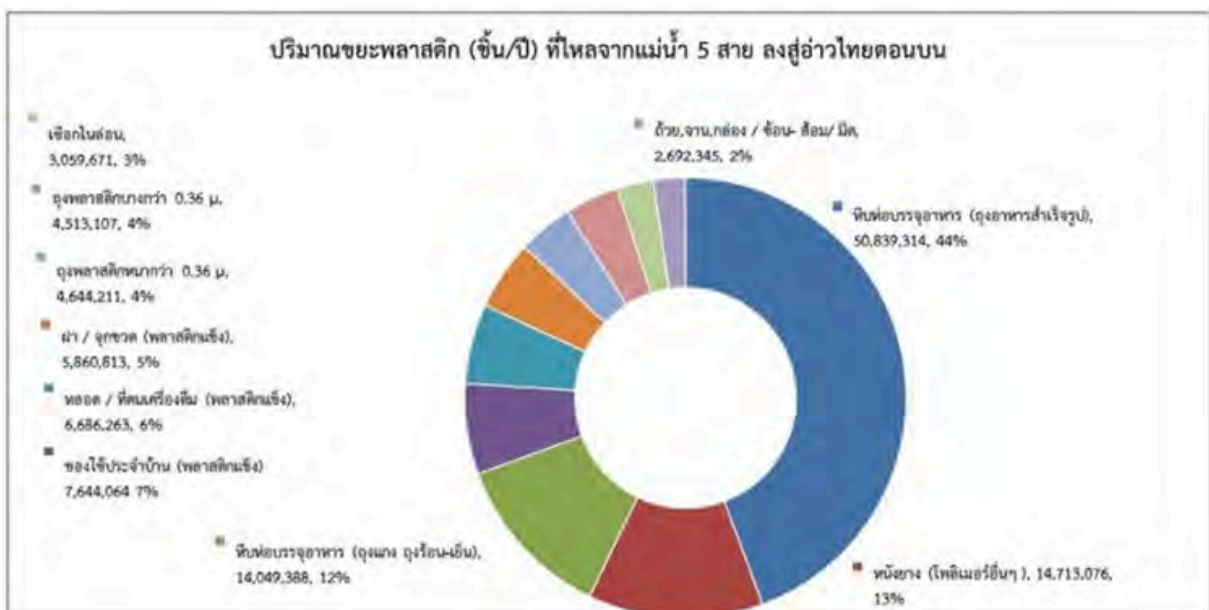
จากการติดตามของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ในระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2560-2566 พบว่า ขยะพลาสติกลอยน้ำที่ไหลลงสู่อ่าวไทยตอนบน ในแต่ละปีมีค่าสูงถึงร้อยละ 80-90 ของปริมาณขยะลอยน้ำทั้งหมด โดยจำนวนชิ้นขยะพลาสติกที่พบในปีงบประมาณ พ.ศ. 2561-2562 มีแนวโน้มลดลงเมื่อเทียบกับปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 ในขณะที่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 พบว่าจำนวนขยะพลาสติกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น 3.5 เท่าจากปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 โดยจำนวนขยะพลาสติกที่ไหลลงสู่อ่าวไทยตอนบนในปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 จำนวน 38,524,748 ชิ้น/ปี และปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 จำนวน 135,880,079 ชิ้น/ปี ดังภาพที่ 2 (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2568ก)

ภาพที่ 2 จำนวนพลาสติกที่ไหลลงสู่อ่าวไทยตอนบน (ชิ้น/ปี) ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560-2566

ที่มา: ขยะทะเล, โดย กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2566, สืบค้นจาก https://km.dmcr.go.th/c_260/d_19816

โดยขยะพลาสติกที่ไหลลงสู่แม่น้ำ 5 สาย ได้แก่ แม่น้ำบางปะกง แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำบางตะบูน ซึ่งไหลลงสู่อ่าวไทยตอนบนในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 พบว่า ชนิดขยะพลาสติกส่วนใหญ่ ได้แก่ (1) ฟิล์มบรรจุอาหาร (ถุงอาหารสำเร็จรูป) ร้อยละ 44 (2) หนังกาย (โพลีเมอร์อื่นๆ) ร้อยละ 13 และ (3) ฟิล์มบรรจุอาหาร (ถุงแกง ถุงร้อน-เย็น) ร้อยละ 12 ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ปริมาณขยะพลาสติก 10 ชนิดแรก (ชิ้น/ปี) ที่ไหลลงสู่อ่าวไทยตอนบน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566

ที่มา: ขยะทะเล, โดย กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2566, สืบค้นจาก https://km.dmcr.go.th/c_260/d_19816

ปัญหาการจัดการขยะพลาสติก

ปัญหาจากการออกแบบและการผลิต	ปัญหาจากการบริโภค	ปัญหาการจัดการขยะพลาสติกภายหลังการบริโภค
1) ผลิตภัณฑ์หรือบรรจุภัณฑ์พลาสติกมีการออกแบบเพื่อสิ่งแวดล้อมยังมีไม่มาก 2) ไม่มีกฎหมายบังคับให้ผู้ผลิตระบุประเภทของพลาสติกที่ใช้เป็นผลิตภัณฑ์ ทำให้ไม่สามารถจำแนกประเภทของพลาสติกเพื่อนำไปรีไซเคิลได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ขาดการวิจัยและพัฒนาการใช้วัสดุทดแทนพลาสติก และการใช้วัสดุทดแทนยังไม่แพร่หลาย เนื่องจากมีราคาแพง	1) การใช้บรรจุภัณฑ์พลาสติกมากเกินไปจนจำเป็น เพราะสะดวกและมีราคาถูก 2) พฤติกรรมการบริโภคที่นิยมใช้ถุงพลาสติกบรรจุอาหาร ทำให้ถุงพลาสติกปนเปื้อนอาหาร ส่งผลให้ยากต่อการนำกลับมาใช้ซ้ำ หรือนำ กลับมารีไซเคิล 3) ยังไม่กฎหมาย/กฎระเบียบจำกัดการใช้ถุงพลาสติกในการบรรจุสินค้า หรือผลิตภัณฑ์พลาสติกที่ใช้ครั้งเดียว การดำเนินงานที่ผ่านมาดำเนินการได้เฉพาะการรณรงค์สร้างการมีส่วนร่วม	1) ความร่วมมือและความตระหนักของประชาชนในการลดและคัดแยกขยะพลาสติกยังมีน้อย 2) การให้บริการเก็บขนขยะไม่ทั่วถึง ทำให้ขยะพลาสติกบางส่วนลงสู่แหล่งน้ำและทะเล ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและสิ่งมีชีวิตในทะเล 3) ขาดระบบรวบรวมและเก็บขนเพื่อนำกลับไปหมุนเวียนเป็นวัตถุดิบใหม่ ต้องกำจัดโดยการเผาและฝังกลบ ซึ่งใช้เวลาย่อยสลายนานหลายร้อยปีและส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งดินและน้ำ 4) ไม่มีกฎหมายระเบียบข้อบังคับที่ส่งเสริมการคัดแยก และการนำขยะพลาสติกกลับมาใช้ประโยชน์

ภาพที่ 4 ปัญหาการจัดการขยะพลาสติก

หมายเหตุ: สรุปข้อมูลจาก “Roadmap การจัดการขยะพลาสติก พ.ศ. 2561-2573”

กฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมขยะพลาสติกในทะเล

1. กฎหมายของประเทศไทย

ประเทศไทยไม่มีกฎหมายเฉพาะในการควบคุมขยะพลาสติกในทะเล แต่ใช้กฎหมายบางฉบับแทน ดังนี้ (พิชญ์สินี ศรีสวัสดิ์, 2565, น. 275-291)

1) พระราชบัญญัติเรือไทย พุทธศักราช 2481 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

พระราชบัญญัติเรือไทย พุทธศักราช 2481 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดห้ามผู้ใดปลดหรือถอน ทำให้เสียหายหรือทำลายเครื่องมือควบคุมเรือ หรือเครื่องมืออย่างใด ๆ รวมทั้งเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากเจ้าท่า หรือมีเหตุฉุกเฉินจำเป็นอันมิอาจหลีกเลี่ยงได้ (มาตรา 54/7)

จะเห็นได้ว่าบทบัญญัตินี้เป็นการควบคุมขยะพลาสติกในทะเลโดยการห้ามปลด รั้วถอน ทำให้เสียหายหรือทำลายเครื่องมือควบคุมเรือหรือเครื่องมือกรณีเรือประมงที่เจ้าของเรือประสงค์จะแยกชิ้นส่วนหรือทำลายเรือ จะต้องมีการยื่นขอรับรองจากกรมประมง และต้องจัดทำแผนดำเนินการและได้รับอนุมัติแผนดำเนินการจากเจ้าท่า และให้เจ้าท่าและเจ้าหน้าที่ของกรมประมงร่วมกันดำเนินการตรวจสอบการแยกชิ้นส่วนหรือ

ทำลายเรือ ในกรณีเป็นที่สงสัยว่าจะมีการแยกชิ้นส่วนหรือทำลายเรือจริงหรือไม่ (มาตรา 54/9)

2) พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 กำหนดให้เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนคร มีหน้าที่ในการจัดให้มีและบำรุงทางบกและทางน้ำ รักษาความสะอาดของถนนหรือทางเดินและที่สาธารณะ รวมถึงการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล รวมทั้งอาจจัดให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ (มาตรา 50 มาตรา 51 มาตรา 53 และ มาตรา 56)

3) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 กำหนดให้ “ขยะมูลฝอย” อยู่ในนิยามของคำว่า “ของเสีย” (มาตรา 4) ดังนั้น เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อม ให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมีอำนาจในราชกิจจานุเบกษากำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมในเรื่องเกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพน้ำทะเลชายฝั่งรวมถึงบริเวณพื้นที่ปากแม่น้ำ (มาตรา 32) นอกจากนี้ ยังกำหนดให้การเก็บรวบรวม การขนส่ง และการจัดการด้วยประการใด ๆ เพื่อบำบัดและขจัดขยะมูลฝอยและของเสียอื่นที่อยู่ในสภาพเป็นของแข็ง ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น (มาตรา 78)

Academic Focus

4) พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535

และที่แก้ไขเพิ่มเติม

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 นิยาม “มูลฝอย” หมายความว่า เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า เศษวัตถุ ถุงพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร เถ้า มูลสัตว์ ชากสัตว์ หรือสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์ หรือที่อื่น และหมายความรวมถึงมูลฝอยติดเชื้อ มูลฝอยที่เป็นพิษ หรืออันตรายจากชุมชน (มาตรา 4)

โดยในการเก็บ ขน หรือกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอย ในเขตราชการส่วนท้องถิ่น ให้เป็นอำนาจของส่วนราชการท้องถิ่น หรือราชการส่วนท้องถิ่นอาจร่วมกับหน่วยงานของรัฐหรือราชการ ส่วนท้องถิ่นอื่นก็ได้ และในกรณีที่มีเหตุอันสมควรราชการ ส่วนท้องถิ่นอาจมอบให้บุคคลใดดำเนินการแทนภายใต้การควบคุม ดูแลของราชการส่วนท้องถิ่น หรืออาจอนุญาตให้บุคคลใด เป็นผู้ดำเนินการกิจกรรมรับทำการเก็บ ขน หรือกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือ มูลฝอย (มาตรา 18)

5) พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 นิยาม “มูลฝอย” หมายความว่า เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า ถุงพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร เถ้า มูลสัตว์ หรือชากสัตว์ รวมตลอดถึงสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์ หรือที่อื่น และกำหนดนิยาม “ทางน้ำ” หมายความว่า ทะเล ทะเลสาบ หาดทรายชายทะเล อ่างเก็บน้ำ แม่น้ำ ห้วยหนอง คลอง คับคลอง บึง คู ลำราง และหมายความรวมถึงท่อระบายน้ำ (มาตรา 4) ซึ่งหากผู้ใดเท หรือทิ้งสิ่งปฏิกูล มูลฝอยน้ำโสโครก หรือสิ่งอื่นใดลงบนถนนหรือทางน้ำ (มาตรา 33) ผู้ฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 33 ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 10,000 บาท (มาตรา 57)

6) พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558

พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 นิยาม “ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง” หมายความว่า สิ่งที่มีอยู่หรือเกิดขึ้นตามธรรมชาติในบริเวณ ทะเลและชายฝั่ง รวมถึงพืชน้ำสัตว์น้ำ พืชที่ชุ่มน้ำชายฝั่ง คลอง คูแพรก ทะเลสาบ และบริเวณพื้นที่ปากแม่น้ำที่มีพื้นที่ติดต่อกับทะเล

หรืออิทธิพลของน้ำทะเลเข้าถึง เช่น ป่าชายเลน ป่าชายหาด หาด ที่ชายทะเล เกาะ หมู่เกาะทะเล ปะการัง ดอนหอย ฟันและสัตว์ทะเล หรือสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์แก่ระบบนิเวศทางทะเล และชายฝั่ง เช่น ปะการังเทียม แนวลดแรงคลื่น และการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง (มาตรา 3)

ในกรณีที่ปรากฏว่าบุคคลใดก่อให้เกิดความเสียหาย อย่างร้ายแรงต่อทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ให้อธิบดีหรือผู้ซึ่ง อธิบดีมอบหมายมีอำนาจสั่งให้บุคคลนั้นระงับการกระทำหรือ กิจกรรมที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เป็นการชั่วคราวตามความเหมาะสม หากอธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดี มอบหมายเห็นว่าการกระทำหรือกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความเสียหาย อย่างร้ายแรงต่อทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง อยู่ภายใต้ ความรับผิดชอบหรือเกี่ยวข้องกับหน่วยงานรัฐหน่วยใด ให้อธิบดี หรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายแจ้งประสานงานหน่วยงานของรัฐ ที่รับผิดชอบหรือเกี่ยวข้องโดยมิชักช้า เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ตามอำนาจหน้าที่ เว้นแต่มีเหตุจำเป็นเร่งด่วน หรือไม่มีหน่วยงาน ของรัฐที่รับผิดชอบ ให้กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมีอำนาจ ดำเนินการใด ๆ เพื่อแก้ไขหรือบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อ ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในบริเวณดังกล่าว และอธิบดี หรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายอาจกำหนดวิธีการและระยะเวลา ดำเนินการเท่าที่จำเป็น เพื่อให้บุคคลที่ก่อให้เกิดความเสียหาย ร้ายแรงต่อทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ดำเนินการแก้ไขหรือ บรรเทาความเสียหาย (มาตรา 17)

7) พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย (ฉบับที่ 18) พ.ศ. 2566

พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย (ฉบับที่ 18) พ.ศ. 2566 นิยาม “ขยะ” หมายความว่า สิ่งของหรือของเสีย ที่เกิดขึ้นจากเรือหรือแท่น จากการพักอาศัยบนเรือหรือแท่น หรือจากการให้บริการหรือใช้บริการบนเรือหรือแท่น หรือที่เกิดขึ้น ในระหว่างการปฏิบัติงานตามปกติบนเรือหรือแท่น ดังต่อไปนี้ (1) อาหาร (2) พลาสติก (3) เศษสินค้า (4) วัสดุที่ใช้ในการขนถ่าย สินค้า (5) สารล้างสินค้า หรือสารล้างระวางเรือ (6) ถ้ำจากเตาเผา (7) น้ำมันสำหรับประกอบอาหาร (8) เครื่องมือทำการประมง (9) ชากสัตว์ และ (10) สิ่งของหรือของเสียอื่นตามที่กำหนดใน กฎกระทรวงโดยคำนึงถึงอนุสัญญา (มาตรา 120/2) ซึ่งได้กำหนด โทษผู้ที่ทิ้งขยะจากเรือหรือแท่นลงไปบนทะเล ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 บทกำหนดโทษของพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย (ฉบับที่ 18) พ.ศ. 2566

มาตรา	กรณี	โทษปรับ
มาตรา 120/27	ทิ้งขยะจากเรือหรือแท่นลงไปในทะเล เว้นแต่เป็นการทิ้งขยะตามประเภทของขยะและทิ้งลงในพื้นที่ในทะเล (ตามมาตรา 120/7) ในทะเลในน่านน้ำไทยอันก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมอย่างร้ายแรง	โทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 300,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ
มาตรา 120/28	ทิ้งขยะจากเรือหรือแท่นลงไปในทะเล เว้นแต่เป็นการทิ้งขยะตามประเภทของขยะและทิ้งลงในพื้นที่ในทะเล (ตามมาตรา 120/7) ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะตามประกาศเขตเศรษฐกิจจำเพาะของราชอาณาจักรไทย	โทษปรับไม่เกิน 4,000,000 บาท
มาตรา 120/29	ทิ้งขยะจากเรือไทยหรือแท่นลงไปในพื้นที่พิเศษ เว้นแต่เป็นการทิ้งขยะตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยคำนึงถึงอนุสัญญา (มาตรา 120/8) ในพื้นที่พิเศษ	โทษจำคุกไม่เกิน 4 ปี หรือปรับไม่เกิน 400,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ
มาตรา 120/30	ทิ้งขยะจากเรือหรือแท่นลงไปในทะเล เว้นแต่เป็นการทิ้งขยะตามประเภทของขยะและทิ้งลงในพื้นที่ในทะเล (มาตรา 120/7) หรือทิ้งขยะจากเรือไทยหรือแท่นลงไปในพื้นที่พิเศษ เว้นแต่เป็นการทิ้งขยะตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยคำนึงถึงอนุสัญญา (มาตรา 120/8)	โทษจำคุกไม่เกิน 7 ปีและปรับไม่เกิน 400,000 บาท เป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส และโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีถึง 10 ปีและปรับไม่เกิน 500,000 บาท เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย

หมายเหตุ: สรุปรายชื่อข้อมูลจาก “พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย (ฉบับที่ 18) พ.ศ. 2566”

2. กฎหมายระหว่างประเทศ

2.1 อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982

1) การควบคุมขยะพลาสติกในทะเลจากแหล่งบนบก

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 หรือ United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS) ได้กล่าวถึงในภาค XII การคุ้มครองและรักษาสิ่งแวดล้อมทางทะเล ซึ่งวางหลักว่า รัฐมีพันธกรณีที่จะคุ้มครองและรักษาสิ่งแวดล้อมทางทะเลจากขยะพลาสติกในทะเลจากแหล่งบนบก โดยออกกฎหมายภายในและใช้บังคับกฎหมายดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพตลอดทั้งความร่วมมืออื่น ๆ ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลกเพื่อควบคุมขยะพลาสติกในทะเลจากแหล่งบนบก โดย UNCLOS มิได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับมาตรการในการควบคุมขยะพลาสติกในทะเลจากแหล่งบนบกไว้แต่ประการใด เพียงแต่กำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐต่าง ๆ ที่จะออกกฎหมายและใช้บังคับกฎหมายของตน หรือร่วมมือเพื่อกำหนดมาตรการในการควบคุมและจัดการขยะพลาสติกในทะเลจากแหล่งบนบก (พิชญ์สินี ศรีสวัสดิ์, 2565, น. 3-4)

2) การควบคุมขยะพลาสติกในทะเลจากการทิ้งเท
อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล
ค.ศ. 1982 หรือ UNCLOS เป็นอนุสัญญาเกี่ยวกับการคุ้มครอง
และรักษาสิ่งแวดล้อมทางทะเล โดย UNCLOS ให้นิยามคำว่า
“ทิ้งเท” ไว้ในข้อ 1 วรรค 5 (a)(i) ว่า การทิ้งเท หมายความว่า
การจงใจกำจัดของเสียหรือสสารอื่นจากเรือ อากาศยาน แขนงขุดเจาะ
หรือสิ่งก่อสร้างอื่นที่มนุษย์สร้างขึ้นในทะเล และรวมถึงการจงใจ
กำจัดเรือ อากาศยาน แขนงขุดเจาะหรือสิ่งก่อสร้างอื่นที่มนุษย์
สร้างขึ้นในทะเลตาม UNCLOS ข้อ 1 วรรค 5 (a)(ii) แต่ไม่ได้
หมายความรวมถึงการกำจัดของเสียหรือสสารอื่นอันมิได้จงใจกำจัด
หรือที่เกิดจากการปฏิบัติตามปกติ โดย UNCLOS ได้ให้ความหมาย
และกำหนดให้ครอบคลุมทุกแหล่งกำเนิดที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบ
ต่อสิ่งแวดล้อมทางทะเล ทำให้รัฐภาคีสามารถกำหนดมาตรการ
ทางกฎหมายและข้อบังคับเพื่อป้องกัน ลด และควบคุมขยะพลาสติก
จากการทิ้งเทได้ (พิชญ์สินี ศรีสวัสดิ์, 2566, น. 197-198)

2.2 อนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันมลภาวะทางทะเล เนื่องจากการทิ้งวัสดุเหลือใช้และวัสดุอย่างอื่น ค.ศ 1972

หรืออนุสัญญาลอนดอน ค.ศ. 1972 และพิธีสาร ค.ศ. 1996
ของอนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันมลภาวะทางทะเลเนื่องจากการ
ทิ้งวัสดุเหลือใช้และวัสดุอย่างอื่น ค.ศ. 1972 หรือพิธีสาร
ลอนดอน ค.ศ. 1996 เป็นอนุสัญญาฉบับแรก ๆ ของโลกที่มี
จุดมุ่งหมายเพื่อปกป้องสภาพแวดล้อมทางทะเลจากกิจกรรม
ของมนุษย์ โดยสนับสนุนมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการควบคุม
มลภาวะทางทะเลที่เกิดจากการทิ้งของเสียหรือขยะ มีสภาพบังคับใช้
ใน ค.ศ. 1975 ขณะที่พิธีสารลอนดอน ค.ศ. 1966 ได้ปรับปรุง
อนุสัญญาลอนดอน ค.ศ. 1972 และมีผลบังคับใช้แทนใน ค.ศ. 2006
(สุริย์ สดภูมินทร์, 2563, น.13-14)

2.3 อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการป้องกัน มลพิษจากเรือ ค.ศ. 1973 และพิธีสาร ค.ศ. 1978-MARPOL

73/78 เป็นอนุสัญญาที่มีวัตถุประสงค์ในการปกป้องรักษา
สภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งแวดล้อมในทะเลและชายฝั่ง
ให้รอดพ้นจากมลภาวะอันเนื่องมาจากการทิ้งน้ำมันหรือสารที่เป็น
อันตรายโดยเจตนา อนุสัญญามีการกำหนดมาตรการป้องกันมลพิษ
ทางทะเลจากการปฏิบัติงานตามปกติของเรือ ยานพาหนะทางน้ำ
รวมทั้งแขนงขุดเจาะในทะเล เพื่อสำรวจทรัพยากรต่าง ๆ นอกจากนี้
ยังมุ่งหวังให้ภาคีสร้างความร่วมมือในทางวิชาการเพื่อพัฒนามาตรการ
ป้องกันสิ่งแวดล้อมทางทะเลให้มีความก้าวหน้าทัดเทียมอีกด้วย

อนุสัญญานี้มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2526 โดยประเทศไทย
ได้ลงนามในภาคยานุวัติสารเข้าเป็นภาคี MARPOL 73/78 ต่อองค์การ
ทางทะเลระหว่างประเทศตั้งแต่วันที่ 15 ตุลาคม 2550 และบังคับใช้
กับประเทศไทยตั้งแต่วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2551 ครอบคลุมกฎระเบียบ
ที่มุ่งป้องกันและลดมลภาวะจากเรือในส่วนภาคผนวก 1 และ 2 คือ
ป้องกันมลภาวะจากน้ำมัน ควบคุมมลภาวะจากสารเคมีในถังระวางเรือ
(สุริย์ สดภูมินทร์, 2563, น. 13-15) และภาคผนวก 5 กำจัดและ
ลดปริมาณขยะที่ถูกทิ้งลงสู่ทะเลจากเรือ ข้อกำหนดของอนุสัญญา
ครอบคลุมขยะอาหาร ขยะในครัวเรือน และขยะจากการดำเนินงาน
ทุกประเภทที่อาจถูกกำจัดในระหว่างการเดินเรือตามปกติ (MARPOL
Annex V - Garbage from ships – revised, 2013)

ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกรอบกฎหมายที่ชัดเจนในการ
จัดการบรรจุภัณฑ์ตลอดวัฏจักรชีวิต ทั้งในด้านการออกแบบและ
การผลิต การบริโภค และการจัดการหลังบริโภคตามหลักขยายความ
รับผิดชอบของผู้ผลิต (Extended Producer Responsibility: EPR)
ซึ่งเป็นแนวทางที่ใช้ในหลายประเทศ ประเทศไทยยังไม่ได้บังคับใช้ใน
เรื่องหลักขยายความรับผิดชอบของผู้ผลิต ดังนั้น กรมควบคุมมลพิษ
จึงได้จัดทำร่างพระราชบัญญัติการจัดการบรรจุภัณฑ์อย่างยั่งยืน พ.ศ.
และเปิดรับฟังความคิดเห็นตั้งแต่วันที่ 11-25 กุมภาพันธ์ 2568
และเมื่อวันที่ 24 กันยายน 2568 สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
ได้ดำเนินการส่งร่างดังกล่าวกลับไปยังกรมควบคุมมลพิษ เพื่อให้
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพิจารณา
เห็นชอบหรือไม่เห็นชอบตามร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว โดยกฎหมาย
ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (1) ส่งเสริมการจัดการบรรจุภัณฑ์อย่างยั่งยืน
ตลอดวัฏจักรชีวิตของบรรจุภัณฑ์ (2) สร้างระบบการจัดการบรรจุภัณฑ์
ให้เกิดการใช้ทรัพยากรและวัสดุอย่างคุ้มค่า (3) เพิ่มสัดส่วนการใช้ซ้ำ
และการใช้วัสดุจากการแปรใช้ใหม่ของบรรจุภัณฑ์ และ (4) ป้องกันและ
แก้ไขปัญหาบรรจุภัณฑ์ที่ใช้แล้วหลุดรอดออกสู่สิ่งแวดล้อม (สำนักงาน
คณะกรรมการกฤษฎีกา, 2567, น. 4)

หากร่างพระราชบัญญัติการจัดการบรรจุภัณฑ์อย่างยั่งยืน
พ.ศ. มีผลบังคับใช้ เพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการบรรจุภัณฑ์ โดยมุ่งเน้น
การส่งเสริมการออกแบบเพื่อสิ่งแวดล้อม การนำบรรจุภัณฑ์กลับมา
ใช้ซ้ำและการใช้วัสดุทดแทนที่สามารถรีไซเคิลได้ รวมถึงใช้ทรัพยากร
อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นและการจัดการบรรจุภัณฑ์ใช้แล้ว
ตามหลักขยายความรับผิดชอบของผู้ผลิต ให้ผู้ผลิตมีความรับผิดชอบ
ต่อบรรจุภัณฑ์ของตนเองตลอดวงจรชีวิตของบรรจุภัณฑ์

นโยบายและแผนการจัดการขยะพลาสติก ของประเทศไทย

1. ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) เป็นยุทธศาสตร์ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 65 กำหนดให้รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเพื่อเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมาย ซึ่งมีประเด็นยุทธศาสตร์ชาติที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมขยะพลาสติกในทะเล คือ ยุทธศาสตร์ชาติที่ 5 ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมกำหนดตามหัวข้อ 4.4.3 ว่าด้วย “จัดการมลพิษที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสารเคมีในภาคเกษตรทั้งระบบ ให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลและค่ามาตรฐานสากล” ซึ่งได้กำหนดเป้าหมายในการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทาง โดยนำหลัก 3R (Reduce, Reuse, Recycle) พร้อมทั้งการมีกลไกกำกับดูแลการจัดการขยะและมลพิษอย่างเป็นระบบทั้งประเทศไว้โดยตรง (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม, 2565, น. 2-6)

2. แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2566-2580) (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) ประเด็น (18) การเติบโตอย่างยั่งยืน

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2566-2580) (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) ประเด็น (18) การเติบโตอย่างยั่งยืน มีเป้าหมายเพื่ออนุรักษ์ คุ้มครอง ปันฟู และสร้างฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งทางบกและทางทะเลให้อุดมสมบูรณ์ และมีคุณภาพเหมาะสมต่อการอุปโภคบริโภคที่คำนึงถึงศักยภาพการฟื้นฟูของระบบนิเวศ เช่น ส่งเสริมการลงทุนและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การผลิตและการบริโภคไปสู่การผลิตและการบริโภคอย่างยั่งยืน มุ่งเน้นการให้ความสำคัญกับการสร้างการเติบโตของประเทศจากกิจกรรมทางทะเลที่หลากหลายควบคู่ไปกับการดูแลฐานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งทั้งหมด (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566, น. 18-7)

3. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570 ในมิติความยั่งยืนของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม หมายความว่า 10 ประเทศไทยมีเศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการตามหลักเศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ เพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตสินค้าและบริการตามแนวทางทางเศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ นำหลักการขยายความรับผิดชอบของผู้ผลิตมาใช้กับภาคเอกชน มีการลงทุนเพื่อปรับปรุงกระบวนการผลิตและการบริการให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการส่งเสริมให้เกิดการใช้ที่น้อยลง ใช้ซ้ำ นำกลับมาใช้ใหม่ และส่งเสริมให้นำหลักการลดของเสียให้เหลือน้อยที่สุดมาใช้ในขั้นตอนการผลิตและบริการ ส่งเสริมให้เกิดความเชื่อมโยงกลไกสนับสนุนและสร้างแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตไปสู่การลดปริมาณการปล่อยคาร์บอน (กรมควบคุมมลพิษ, 2565, น. 4-3)

4. นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพ สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2580

นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2580 มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เป็นกรอบนโยบายและทิศทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศอย่างบูรณาการในระยะ 20 ปีข้างหน้า (2) เพื่อให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องใช้เป็นกรอบแนวทางในการจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการระยะกลาง (5 ปี) และสามารถนำไปขับเคลื่อนให้การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศเป็นไปอย่างเหมาะสมเป็นเชิงรุกและมีประสิทธิภาพ และ (3) เพื่อเพิ่มสมรรถนะในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเสริมสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสามารถสร้างความสมดุลและยั่งยืนในการพัฒนาประเทศ รวมถึงสามารถรองรับและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและภูมิภาค (พิชญ์สินี ศรีสวัสดิ์, 2565, น. 241)

โดยนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2580 มีความเชื่อมโยงกับการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับขยะพลาสติกในทะเลตามนโยบายที่ 2 สร้างการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อความมั่นคงและยั่งยืน ซึ่งเป้าประสงค์ของนโยบาย คือ ประชาชนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีคุณภาพและมีความปลอดภัยต่อสุขภาพบนฐานการเติบโตทางเศรษฐกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งมุ่งเน้นการสร้างระบบการผลิตและบริโภคที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดของเสียและมลพิษน้อยที่สุด ซึ่งได้กำหนดตัวชี้วัดที่ (6) ความหนาแน่นของขยะพลาสติกในทะเลต่อตารางกิโลเมตร (ลดลง) (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2560)

5. Roadmap การจัดการขยะพลาสติก (พ.ศ. 2561-2573)

Roadmap การจัดการขยะพลาสติก (พ.ศ. 2561-2573) จัดทำเพื่อสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 14 อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเล และทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมี 2 เป้าหมาย ดังนี้

เป้าหมายที่ 1 การลดและเลิกใช้พลาสติกเป้าหมาย ด้วยการใช้วัสดุทดแทนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ใน พ.ศ. 2562 เลิกใช้พลาสติก 3 ประเภท ได้แก่ (1) พลาสติกหุ้มฝาขวดน้ำดื่ม (Cap Seal) (2) ผลิตภัณฑ์พลาสติกที่มีส่วนผสมของสารประเภทอ็อกโซ (Oxo) และ (3) พลาสติกไมโครบีด (Microbead) และใน พ.ศ. 2565 จะเลิกใช้พลาสติก 4 ประเภท ได้แก่ (1) ถุงพลาสติกหูหิ้ว ขนาดความหนาแน่นน้อยกว่า 36 ไมครอน (2) กล่องโฟมบรรจุอาหาร (3) แก้วพลาสติก (แบบบางใช้ครั้งเดียว) และ (4) หลอดพลาสติก

เป้าหมายที่ 2 การนำขยะพลาสติกเป้าหมายกลับมาใช้ประโยชน์ได้ ร้อยละ 100 ภายใน พ.ศ. 2570 โดยจะมีการศึกษาและกำหนดเป้าหมายของพลาสติกที่น่ากลับมาใช้ประโยชน์ และการกำจัดส่วนที่เป็นของเสียอย่างถูกวิธี ได้แก่ การจัดการขยะพลาสติกด้วยการเผาเป็นพลังงาน

โดยมีกลไกการจัดการตาม Roadmap ได้แก่ (1) สร้างความรู้และความเข้าใจกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินการ (2) รณรงค์ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ (3) ใช้เครื่องมือและกลไกที่เหมาะสม เช่น การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทุกภาคส่วน การเร่งออกกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และ (4) จัดทำฐานข้อมูลขยะพลาสติกของประเทศ (กรมควบคุมมลพิษ, 2561, น. 8)

6. แผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะพลาสติก ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2563-2565)

แผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะพลาสติก ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2563-2565) กำหนดเป้าหมายการดำเนินการจัดการขยะพลาสติก 2 เป้าหมาย ดังนี้ เป้าหมายที่ 1 การลด เลิกใช้พลาสติก ร้อยละ 100 ของพลาสติกเป้าหมาย ด้วยการใช้ผลิตภัณฑ์อื่นที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมทดแทนภายใน พ.ศ. 2565 โดยพลาสติกเป้าหมาย คือ พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว 4 ชนิด ได้แก่ (1) ถุงพลาสติกหูหิ้ว ความหนาแน่นน้อยกว่า 36 ไมครอน (2) กล่องโฟมบรรจุอาหาร ไม่รวมถึงโฟมที่ใช้กันกระแทก (3) แก้วพลาสติก ความหนาแน่นน้อยกว่า 100 ไมครอน และ (4) หลอดพลาสติก ยกเว้นการใช้กรณีจำเป็น ได้แก่ การใช้ในเด็ก คนชรา และผู้ป่วย เป้าหมายที่ 2 การนำพลาสติกเป้าหมายภายในประเทศกลับไปใช้ประโยชน์เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ภายใน พ.ศ. 2565 โดยพลาสติกเป้าหมาย 7 ชนิด ได้แก่ (1) ถุงพลาสติกหูหิ้ว (2) บรรจุภัณฑ์ฟิล์มพลาสติกชั้นเดียว (3) ขวดพลาสติก (4) ฝาขวด (5) แก้วพลาสติก (6) ถาด กล่องอาหาร และ (7) ซ้อน ส้อม มีด (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม, 2565, น. 2-3)

7. แผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะพลาสติก ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2566-2570)

แผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะพลาสติก ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2566-2570) เป็นการยกระดับการบริหารจัดการขยะพลาสติกให้ดีขึ้น และขับเคลื่อนการดำเนินงานในการป้องกันและแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกให้เกิดผลเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง ภายใต้ Roadmap การจัดการขยะพลาสติก พ.ศ. 2561-2573 โดยให้ความสำคัญกับการจัดการที่ต้นทางตามวัฏจักรชีวิตผลิตภัณฑ์เพื่อป้องกันการเกิดขยะพลาสติกตั้งแต่การออกแบบการผลิตผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมการบริโภคที่ยั่งยืน โดยการเลือกใช้สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สามารถใช้ซ้ำและเรียกคืนกลับไปรีไซเคิล การคัดแยกขยะมูลฝอยที่ต้นทางและปลายทาง มุ่งเน้นการนำมาตรการหลักความรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้นของผู้ผลิต (Extended Producer Responsibility: EPR) มาใช้ในการจัดการบรรจุภัณฑ์พลาสติก เพื่อให้มีการนำทรัพยากรกลับคืนจากของเสียให้มากที่สุด ทั้งในรูปแบบวัสดุรีไซเคิลและพลังงานเพื่อให้เหลือขยะที่ต้องกำจัดให้น้อยที่สุด (กรมควบคุมมลพิษ, 2566 น. 5-29)

แนวทางการแก้ปัญหาห้ขยะพลาสติกไหลลงทะเล

1. กรมควบคุมมลพิษ

การลดการสร้างขยะพลาสติกตั้งแต่ต้นทางด้วยการลดการใช้ผลิตภัณฑ์พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวทิ้ง การเลือกใช้ซ้ำแทนการซื้อใหม่ และการคัดแยกขยะที่สามารถนำกลับไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยใช้หลักการ 3Rs เพื่อลดปริมาณขยะพลาสติกที่ถูกทิ้งลงในแหล่งน้ำและทะเล ดังนี้ (กรมควบคุมมลพิษ, 2561, น. 10)

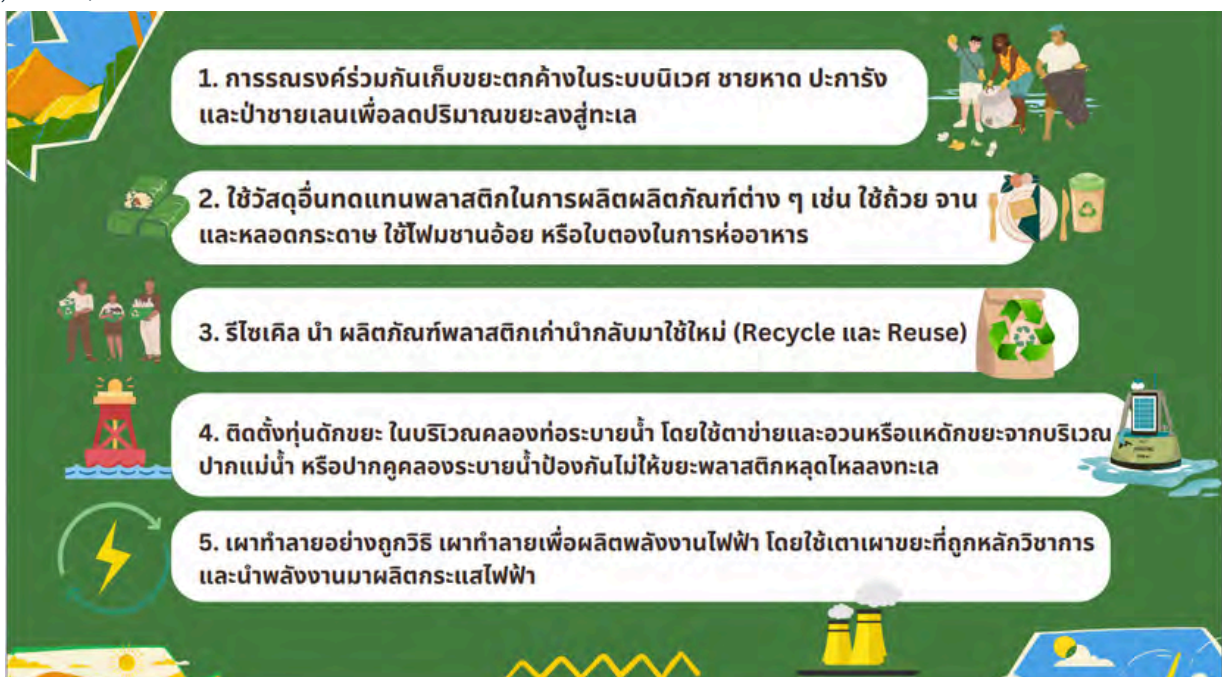

ภาพที่ 5 หลักการ 3Rs

หมายเหตุ: สรุปรายข้อมูลจาก “แนวทางการแก้ปัญหาห้ขยะพลาสติกไหลลงทะเล, 2561”

2. กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

แนะนำแนวทางการแก้ปัญหาห้ขยะพลาสติกไหลลงทะเลของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ดังนี้ (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2568ข)

ภาพที่ 6 แนวทางการแก้ปัญหาห้ขยะพลาสติกไหลลงทะเล

หมายเหตุ: สรุปรายข้อมูลจาก “แนวทางการแก้ปัญหาห้ขยะพลาสติกไหลลงทะเล, 2568”

Academic Focus

การจัดการขยะพลาสติกในทะเลของประเทศไทย

ประชากรทุกคนในประเทศญี่ปุ่นมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบการจัดการขยะและส่งเสริมให้นำทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ โดยคำนึงถึงหลัก 3R (Reduce, Reuse, Recycle) รวมทั้งมีการตรากฎหมายสำหรับการจัดการขยะพลาสติกที่นำมาบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กิตติมา อรุณพลทรัพย์, 2563, น. 31-32) ซึ่งได้มีการตรากฎหมายจัดการขยะบรรจุภัณฑ์โดยเฉพาะ คือ “พระราชบัญญัติว่าด้วยการส่งเสริมการจัดเก็บขยะมูลฝอยแบบแยกประเภทและการแปรใช้ใหม่บรรจุภัณฑ์ ค.ศ. 1995” เป็นกฎหมายหลักที่กำหนดหลักเกณฑ์ในการใช้หลักขยายความรับผิดชอบของผู้ผลิตไปยังช่วงต่าง ๆ ของวงจรชีวิตของบรรจุภัณฑ์ (Extended Producer Responsibility: EPR) แต่จำกัดเฉพาะบรรจุภัณฑ์ที่ใช้ในครัวเรือนที่ประกอบไปด้วยวัสดุ 4 ชนิด ได้แก่ (1) พลาสติก (2) แก้ว (3) กระดาษ และ (4) โลหะ ซึ่งมีกระทรวงสิ่งแวดล้อมเป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่กำกับดูแล และมีกระทรวงเศรษฐกิจ การค้าและอุตสาหกรรม กระทรวงการคลัง กระทรวงสุขภาพ แรงงานและสวัสดิการ กระทรวงเกษตร ป่าไม้และประมง เป็นผู้ใช้อำนาจกำกับดูแลในบางเรื่องที่ถูกกฎหมายกำหนดไว้ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้ (เปเนต มโนมัยวิบูลย์, วรรณชัย บุญบำรุง, ชูเกียรติ น้อยฉิม, อริศรา เหล็กคำ, และ สุจิตรา วาสนาดำรงดี, 2567, น. 7-10, 12, 17)

หน้าที่ของผู้ผลิตที่ต้องรับผิดชอบ

ผู้ผลิต หมายถึง ผู้ผลิตและผู้นำเข้าบรรจุภัณฑ์ ผู้ผลิตและผู้นำเข้าผลิตภัณฑ์ที่ใช้บรรจุภัณฑ์ และผู้ใช้บรรจุภัณฑ์ในสินค้าที่ตนเองขาย โดยผู้ผลิตที่มีความรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้น มีหน้าที่สำคัญ ดังนี้

- 1) การแปรใช้ใหม่บรรจุภัณฑ์ของตนเองตามปริมาณที่กำหนด
- 2) มีหน้าที่ในการรักษาระบบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปริมาณบรรจุภัณฑ์ที่ต้องแปรใช้ใหม่ตามที่กฎหมายกำหนด และปริมาณบรรจุภัณฑ์ที่คาดการณ์ว่าจะนำออกสู่ตลาด อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติดังกล่าวได้ยกเว้นความรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้นให้แก่รัฐบาลแห่งชาติ รัฐบาลท้องถิ่น และเทศบาล นิติบุคคลที่ถูกก่อตั้งโดยกฎหมายพิเศษและธุรกิจขนาดเล็กหรือวิสาหกิจที่กำหนดไว้ในประกาศของรัฐบาลในปีทำการ

องค์กรความรับผิดชอบของผู้ผลิต

ประเทศญี่ปุ่นกำหนดให้องค์กรความรับผิดชอบของผู้ผลิต (Producer Responsibility Organization: PRO) จะต้องเป็นนิติบุคคล เอกชนประเภทไม่แสวงหากำไร และต้องขึ้นทะเบียนกับกระทรวงสิ่งแวดล้อม โดยองค์กรความรับผิดชอบของผู้ผลิต (PRO) มีหน้าที่สำคัญ คือ

- 1) แปรใช้ใหม่บรรจุภัณฑ์ตามสัญญาที่ตกลงกับผู้ผลิต
- 2) กำหนด “คู่มือมาตรฐานการแปรใช้ใหม่” ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติงานแปรใช้ใหม่และวิธีการคำนวณค่าธรรมเนียมที่ผู้ผลิตจะต้องจ่าย และขออนุญาตต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสิ่งแวดล้อมที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องก่อนดำเนินงาน
- 3) จัดทำแผนปฏิบัติการแปรใช้ใหม่และงบประมาณรายจ่ายและรายได้ โดยยื่นขออนุมัติและรายงานผลการดำเนินงานประจำปีต่อรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง

ระบบการดำเนินงาน

1) การจัดทำแผนระดับชาติซึ่งเป็นแผนการกำหนดเป้าหมายการแปรใช้ใหม่ของประเทศ และการจัดทำแผนความรับผิดชอบของผู้ผลิต โดยกรณีที่ผู้ผลิตทำสัญญามอบให้องค์กรความรับผิดชอบของผู้ผลิตทำการแปรใช้ใหม่บรรจุภัณฑ์แทน องค์กรความรับผิดชอบมีหน้าที่ทำแผนปฏิบัติการแปรใช้ใหม่เสนอให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสิ่งแวดล้อมอนุมัติทุก ๆ ปี ส่วนกรณีที่ผู้ผลิตไม่ได้ทำสัญญามอบหมายให้องค์กรความรับผิดชอบของผู้ผลิตแปรใช้ใหม่แทน ผู้ผลิตดำเนินการจัดเก็บขยะบรรจุภัณฑ์เองหรือผู้ผลิตที่จะทำการแปรใช้ใหม่วัสดุจะต้องยื่นคำร้องเป็นลายลักษณ์อักษรต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสิ่งแวดล้อมเพื่อให้รับทราบการดำเนินการ

2) การกำหนดภาระหน้าที่ให้กับทุกภาคส่วนในประเทศตามหลักเกี่ยวกับ “การขยายความรับผิดชอบของผู้ผลิต” (Extended Producer Responsibility: EPR) เป็นนโยบายที่กำหนดให้ผู้ผลิตต้องรับผิดชอบต่อผลิตภัณฑ์ของตนเองตลอดวงจรชีวิต ตั้งแต่การออกแบบการผลิต การจัดทำจำหน่าย ไปจนถึงการจัดการหลังการบริโภค โดยให้ทุกภาคส่วนในประเทศต้องร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการลดการใช้บรรจุภัณฑ์และการแปรใช้ใหม่ขยะบรรจุภัณฑ์ โดยส่งเสริมการแปรใช้ใหม่บรรจุภัณฑ์ กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสิ่งแวดล้อมเป็นผู้กำหนดนโยบายพื้นฐานในการส่งเสริมการลดขยะบรรจุภัณฑ์ การจัดเก็บขยะแบบแยกประเภท และการแปรใช้ใหม่ขยะบรรจุภัณฑ์ให้เป็นไปตามมาตรฐานของบรรจุภัณฑ์แต่ละประเภท เพื่อให้การส่งเสริมดังกล่าวดำเนินการอย่างเป็นระบบและทั่วถึงทุกภาคส่วนในประเทศ นอกจากนี้ ยังได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดทำแผนการจัดเก็บขยะบรรจุภัณฑ์แบบแยกประเภท ผู้ประกอบธุรกิจและผู้บริโภคโดยทั่วไปในประเทศญี่ปุ่นและประชาชนทุกคนมีหน้าที่คัดแยกขยะก่อนที่จะส่งให้เทศบาลนำไปกำจัด

การกำกับดูแลการดำเนินงาน

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสิ่งแวดล้อมมีอำนาจเรียกให้ผู้ผลิตหรือองค์กรความรับผิดชอบของผู้ผลิตส่งรายงานที่เกี่ยวกับการดำเนินงาน และมีอำนาจกำกับดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนของผู้ผลิต โดยการเข้าตรวจสอบ ณ สถานประกอบการ ให้แนวทางและคำปรึกษา ในกรณีที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสิ่งแวดล้อมเห็นว่ามีความจำเป็นเพื่อให้การแปรใช้ใหม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด รวมทั้งอำนาจในการตักเตือนและออกคำสั่ง ในกรณีที่รัฐมนตรีเห็นว่าผู้ผลิตไม่ได้ดำเนินการแปรใช้ใหม่ตามแนวทางและคำแนะนำที่เคยให้ไว้โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสิ่งแวดล้อมมีอำนาจออกคำสั่งให้ผู้ผลิตดำเนินการตามคำตักเตือนได้

บทลงโทษสำหรับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด

- 1) กรณีผู้ผลิตหรือผู้ใช้ที่ถูกกำหนดให้มีหน้าที่รับผิดชอบไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสิ่งแวดล้อมในการแปรใช้ใหม่ตามที่กำหนดต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 1,000,000 เยน หรือกรณีผู้ใช้บรรจุภัณฑ์รายใหญ่ ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งให้ลดการใช้บรรจุภัณฑ์ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 500,000 เยน
- 2) กรณีที่องค์กรความรับผิดชอบของผู้ผลิตมีหน้าที่ในการแปรใช้ใหม่วัสดุหรือผลิตภัณฑ์บางอย่างที่หมดสภาพใช้งานแล้ว แต่กลับดำเนินการแปรใช้ใหม่โดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้อง ทำบัญชีเท็จไม่รายงานตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสิ่งแวดล้อมกำหนดหรือทำรายงานเท็จ ปฏิเสธหรือขัดขวางหรือหลีกเลี่ยงจากตรวจสอบ ณ สถานประกอบการ เจ้าหน้าที่หรือลูกจ้างขององค์กรนั้นจะต้องถูกปรับไม่เกิน 300,000 เยน
- 3) กรณีที่ผู้ประกอบการไม่ส่งรายงานหรือทำรายงานเท็จ ไม่ทำบัญชี ทำบัญชีเท็จ หรือไม่รักษาบัญชี ปฏิเสธ แทรกแซงหรือหลีกเลี่ยงการเข้าตรวจสอบ ณ สถานประกอบการ ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 200,000 เยน

บทบาทของรัฐสภาไทยต่อการพิจารณาหนังสือสัญญาระหว่างประเทศด้านขยะพลาสติกในทะเล พ.ศ. 2664

การประชุมร่วมกันของรัฐสภา ครั้งที่ 4 สมัยสามัญ ประจำปีครั้งที่สอง วันที่ 21 ธันวาคม 2564 ได้มีการพิจารณาเรื่อง อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการป้องกันมลพิษจากเรือ ค.ศ. 1973 ที่แก้ไขปรับปรุงโดยพิธีสาร ค.ศ. 1978 ภาคผนวก 5 ว่าด้วยกฎข้อบังคับสำหรับการป้องกันมลพิษจากขยะบนเรือ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2564ก, น. 1) โดยอนุสัญญาดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อกำจัดและลดปริมาณขยะที่ถูกทิ้งลงสู่ทะเลจากเรือ ข้อกำหนดของอนุสัญญาครอบคลุมขยะอาหาร ขยะในครัวเรือน และขยะจากการดำเนินงานทุกประเภทที่อาจถูกกำจัดในระหว่างการเดินเรือตามปกติ (MARPOL Annex V - Garbage from ships – revised, 2013)

ทั้งนี้ ที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาได้พิจารณาและลงมติให้ความเห็นชอบอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการป้องกันมลพิษจากเรือ ค.ศ. 1973 ที่แก้ไขปรับปรุงโดยพิธีสาร ค.ศ. 1978 ภาคผนวก 5 ว่าด้วยกฎข้อบังคับสำหรับการป้องกันมลพิษจากขยะบนเรือ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2564ก, น. 3) และรัฐสภาแจ้งไปยังคณะรัฐมนตรีเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการต่อไป

เมื่อประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการป้องกันมลพิษจากเรือ ค.ศ. 1973 ที่แก้ไขปรับปรุงโดยพิธีสาร ค.ศ. 1978 ภาคผนวก 5 ว่าด้วยกฎข้อบังคับสำหรับการป้องกันมลพิษจากขยะบนเรือ จึงมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติในการตราหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายภายในให้เป็นไปตามพันธกรณีแห่งอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการป้องกันมลพิษจากเรือ ค.ศ. 1973

คณะรัฐมนตรีจึงเสนอร่างพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย (ฉบับที่ ..) พ.ศ. เข้าสู่การพิจารณาในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรและที่ประชุมวุฒิสภาตามกระบวนการนิติบัญญัติ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2564ข) ต่อมาภายหลังได้ประกาศเป็นพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย (ฉบับที่ 18) พ.ศ. 2566 โดยมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2566 (พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย (ฉบับที่ 18) พ.ศ. 2566, 2566, น. 1)

ดังนั้น พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย (ฉบับที่ 18) พ.ศ. 2566 เป็นไปตามพันธกรณีแห่งอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการป้องกันมลพิษจากเรือ ค.ศ. 1973 ที่แก้ไขปรับปรุงโดยพิธีสาร ค.ศ. 1978 ภาคผนวก 5 ว่าด้วยกฎข้อบังคับสำหรับการป้องกันมลพิษจากขยะบนเรือ เพื่อให้ประเทศไทยมีมาตรฐานในการควบคุมดูแลการทิ้งขยะลงในทะเลเทียบเท่ากับมาตรฐานระหว่างประเทศ ส่งผลให้นานาประเทศเกิดความเชื่อมั่นในการดำเนินการของประเทศไทย อันจะเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีรวมทั้งเรือไทยย่อมได้รับการยอมรับจากนานาประเทศว่ามีมาตรฐานเพียงพอในการป้องกันการทิ้งหรือการรั่วไหลของขยะจากเรือรวมถึงมีบทลงโทษสำหรับผู้ทิ้งขยะลงในทะเล (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2564, น. 6)

บทสรุป

ขยะพลาสติกในทะเลนับเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและทรัพยากรทางทะเล และมีผลกระทบต่อภาคสังคม เศรษฐกิจ และภาพลักษณ์โดยรวมของประเทศ ซึ่งได้สร้างความกังวลทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับโลก โดยแหล่งที่มาของขยะพลาสติกส่วนใหญ่เกิดจากกิจกรรมบนบกและการทิ้งเศษของมนุษย์ เนื่องจากขยะพลาสติกถูกทิ้งและไม่ได้รับการจัดการอย่างถูกวิธี ทำให้ขยะเหล่านั้นไหลลงแหล่งน้ำและทะเล ขยะพลาสติกบางส่วนแตกตัวกลายเป็นชิ้นพลาสติกที่มีขนาดเล็ก เรียกว่า “ไมโครพลาสติก” (Microplastics) แพร่กระจายไปในสิ่งแวดล้อม และปนเปื้อนเข้าสู่ห่วงโซ่อาหาร ส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิต นอกจากนี้ ขยะพลาสติกในทะเลยังส่งผลให้สัตว์ทะเลหายากใกล้สูญพันธุ์ เกิดการบาดเจ็บ อีกทั้งขยะพลาสติกยังทำลายทัศนียภาพของสถานที่ท่องเที่ยวทางทะเลและชายฝั่งที่เป็นแหล่งเศรษฐกิจ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาและอุปสรรคการบริหารจัดการขยะพลาสติกในทะเล

ดังนั้น หลายประเทศจึงมีความพยายามที่จะผลักดันและร่วมมือกันเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาขยะพลาสติกในทะเล เพื่อป้องกันผลกระทบต่อระบบนิเวศและทรัพยากรทางทะเล สำหรับประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเฉพาะว่าด้วยการจัดการขยะพลาสติกอย่างยั่งยืนและครอบคลุมขยะทุกประเภท แต่ใช้บังคับกฎหมายและมาตรการอื่น ๆ ในการจัดการขยะพลาสติก ทำให้ขาดการบูรณาการในการปฏิบัติงานระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบ ขาดการส่งเสริมการจัดการบรรจุภัณฑ์อย่างยั่งยืนตลอดวัฏจักรชีวิตของบรรจุภัณฑ์ ขาดข้อมูลที่เป็นปัจจุบันเกี่ยวกับการจัดการขยะพลาสติก ทำให้ไม่ทราบปริมาณขยะพลาสติกที่แท้จริง และการกำจัดขยะพลาสติกอย่างเหมาะสม ส่งผลให้มีขยะพลาสติกไหลลงสู่แหล่งน้ำและทะเลอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานภาครัฐควรออกกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการขยะพลาสติกในทะเลโดยเฉพาะ หรือกฎหมายลำดับรองเพื่อใช้ควบคุมกิจกรรมที่ก่อให้เกิดขยะพลาสติก ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมทางทะเล แม้ว่าประเทศไทยมีกฎหมายหลายฉบับที่ดำเนินการป้องกันและควบคุมมลพิษทางทะเล แต่กฎหมายแต่ละฉบับมีวัตถุประสงค์แตกต่างกัน ทำให้การจัดการขยะพลาสติกในทะเลไม่เป็นระบบและไม่มีประสิทธิภาพ
2. หน่วยงานภาครัฐและรัฐภาคีควรร่วมกำหนดหลักเกณฑ์ การปฏิบัติการ การร่วมกำหนดแผนรองรับเหตุการณ์ฉุกเฉิน การวิจัย และการแลกเปลี่ยนข้อมูลขยะพลาสติกข้ามแดน ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
3. หน่วยงานภาครัฐควรเพิ่มมาตรการในการลดการสร้างขยะพลาสติกในทะเล โดยการสนับสนุนด้านภาษีให้กับผู้ประกอบการที่ใช้บรรจุภัณฑ์ผลิตจากวัสดุธรรมชาติ
4. หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนภาคเอกชนและสถาบัน การศึกษาร่วมกันศึกษาวิจัยนวัตกรรมที่ทดแทนพลาสติก ซึ่งสามารถใช้และจำหน่ายในตลาดได้ในราคาที่ต่ำลงกว่าเดิม รวมถึงมีการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีเปลี่ยนขยะพลาสติกเพื่อผลิตเป็นพลังงานไฟฟ้าหรือน้ำมัน โดยสร้างโรงงานต้นแบบที่มีระบบปิด ไร้ก๊าซ และไม่กระทบต่อระบบนิเวศหรือชุมชนโดยรอบ เพื่อเป็นพลังงานทางเลือกที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในอนาคต
5. หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนควรส่งเสริมการรณรงค์ และการสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคม โดยปลูกฝังเยาวชน ให้มีการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางและทิ้งขยะอย่างถูกวิธี พร้อมทั้งเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงมีการประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับอันตรายของขยะพลาสติกผ่านสื่อ ในช่องทางต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง และให้คัดแยกขยะอย่างเป็นระบบ เพื่อลดการไหลลงสู่แหล่งน้ำและทะเล
6. ผู้ประกอบกิจการควรเพิ่มทางเลือกให้กับผู้บริโภค ด้วยการพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีความทนทานในการใช้งาน และง่ายต่อการกำจัดย่อยสลายได้ตามธรรมชาติ รวมถึงลดการใช้สารอันตรายที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

QR บรรณานุกรม

ติดตามเอกสารวิชาการอื่น ๆ ของสำนักวิชาการ
ได้ที่ <https://library.parliament.go.th>

Going
ZERO
WASTE

ภาษาไทย

- กรมควบคุมมลพิษ. (2561). **Roadmap การจัดการขยะพลาสติก พ.ศ. 2561-2573**. สืบค้น 14 สิงหาคม 2568 จาก https://www.pcd.go.th/wp-content/uploads/2020/05/pcdnew-2020-05-27_06-47-53_174751.pdf
- _____. (2565). **แผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2565-2570)**. สืบค้น 10 ตุลาคม 2568 จาก https://www.pcd.go.th/wp-content/uploads/2023/02/pcdnew-2023-02-20_06-35-59_190336.pdf
- _____. (2566). **แผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะพลาสติก ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2566 - 2570)** สืบค้น 15 สิงหาคม 2568 จาก https://www.pcd.go.th/wp-content/uploads/2023/01/pcdnew-2023-01-27_07-35-03_203228.pdf
- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2568ก). **ขยะทะเล**. สืบค้น 6 ตุลาคม 2568 จาก https://km.dmcr.go.th/c_260/d_19816
- _____. (2568ข). **แนวทางการแก้ปัญหาทิ้งขยะพลาสติกไหลลงทะเล**. สืบค้น 15 สิงหาคม 2568 จาก <https://www.gcc.go.th/2025/04/21/กรมทรัพยากรทางทะเลและ-19/>
- _____. (ม.ป.ป.). **ขยะทะเล ตัวร้ายแห่งท้องทะเล**. สืบค้น 15 สิงหาคม 2568 จาก https://www.pcd.go.th/wp-content/uploads/2024/06/pcdnew-2024-06-27_09-23-37_389248.pdf
- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง **แนะ 5 แนวทางแก้ปัญหาทิ้งขยะพลาสติกลงทะเล**. (2565). สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2566 จาก <https://www.thairath.co.th/news/local/2566586>
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2560). **นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2580**. สืบค้น 14 สิงหาคม 2568 จาก <https://www.onep.go.th/ebook/spd/env-plan-policy-2560-2580.pdf>
- กิตติมา อรุณพูลทรัพย์. (2563). **การผลักดันร่างกฎหมายว่าด้วยการจัดการขยะพลาสติก**. สืบค้น 14 สิงหาคม 2568 จาก https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/253/files/article/Ssenate/1_63-2.pdf
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม. (2565). **รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนารอบนโยบายการจัดการขยะบรรจุภัณฑ์ในประเทศไทยด้วยหลักการ EPR**. สืบค้น 10 ตุลาคม 2568 จาก https://www.pcd.go.th/wp-content/uploads/2022/02/pcdnew-2022-02-15_03-35-40_837351.pdf
- ทัชชา ทรัพย์มีชัย. (2565). **ไมโครพลาสติก ผลกระทบต่อสุขภาพของมนุษย์**. สืบค้น 14 สิงหาคม 2568 จาก <https://petromat.org/home/microplastics-human-health-impacts/>
- ปเนต มโนมัยวิบูลย์, วรณชัย บุญบำรุง, ชูเกียรติ น้อยฉิม, อริศรา เหล็กคำ, และ สุจิตรา วาสนาดำรงดี. (2567). **การทบทวนกฎหมายว่าด้วยการจัดการขยะบรรจุภัณฑ์ในต่างประเทศและข้อเสนอสำหรับการยกร่างกฎหมายของประเทศไทย**. สืบค้น 1 กันยายน 2568 จาก <https://law.nida.ac.th/wp-content/uploads/2025/01/Full-Nitipat-2-2024-1.pdf>
- “พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย (ฉบับที่ 18) พ.ศ. 2566” (19 มีนาคม 2566). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 140 ตอนที่ 20 ก, น. 31-47.
- “พระราชบัญญัติการสาธารณสุข (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550” (27 มิถุนายน 2550). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 124 ตอนที่ 28 ก, น. 1-5.
- พลาสติกท่วมโลกา หลัง 65 ปี ของการผลิตพลาสติก**. (2565). สืบค้น 1 กันยายน 2568 จาก <https://www.bbc.com/thai/international-40678972>

Academic Focus

- พิชญ์สินี ศรีสวัสดิ์. (2565). **มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมขยะพลาสติกในทะเล**. สืบค้น 27 สิงหาคม 2568 จาก https://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2022/TU_2022_6101300033_17155_25738.pdf
- _____. (2566). **การควบคุมขยะพลาสติกในทะเลจากการทิ้งเท**. สืบค้น 10 พฤศจิกายน 2568 จาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/ISSC/article/view/247901/175458>
- สุริย์ สดภูมินทร์. (2563). **แนวทางการบริหารจัดการขยะพลาสติกทะเลของไทย: การประยุกต์จากระดับนานาชาติสู่ระดับประเทศ**. สืบค้น 23 กันยายน 2568 จาก <https://image.mfa.go.th/mfa/0/yZ0EO327fd/เอกสาร/nbt/nbt12/IS/12041.pdf>
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2567). **รายงานสรุปสภาพปัญหา สาเหตุของปัญหาและผลกระทบของปัญหาตามแผนจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมาย ร่าง พ.ร.บ. การจัดการบรรจุภัณฑ์อย่างยั่งยืน พ.ศ.** สืบค้น 1 กันยายน 2568 จาก https://law.go.th/listeningDetail?survey_id=MzQ4N0RHQV9MQVdfRUPTIRFTkQ=
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2564ก). **สรุปข่าวรัฐสภา**. สืบค้น 17 กันยายน 2568 จาก https://web.parliament.go.th/assets/portals/7/filenewspar/7_2049_file.pdf
- _____. (2564ข). **สรุปผลการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ 25 ปีที่ 3 ครั้งที่ 14 (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่สอง) วันพุธที่ 8 ธันวาคม 2564**. สืบค้น 17 กันยายน 2568 จาก https://msbis.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_report/main_warehouse_dll_x.php?aid=10228&mid=4361
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). **แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2566-2580) (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม)**. สืบค้น 10 ตุลาคม 2568 จาก <https://www.nesdc.go.th/wordpress/wp-content/uploads/2025/05/01-แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.-2566-2580-ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม.pdf>
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2564). **มติคณะรัฐมนตรี 25 ตุลาคม 2564**. สืบค้น 14 ตุลาคม 2568 จาก https://www.ldr.go.th/web_cabinet/PDF/2564/Oct/25102021.pdf

ภาษาต่างประเทศ

- MARPOL Annex V - Garbage from ships – revised. (2013, April 26). Retrieved September 17, 2025 from <https://www.ukpandi.com/news-and-resources/news/article/briefings /2013/marpol-annex-v-garbage-from-ships-revised/>
- Meijer, L. J., Van Emmerik, T., Van Der Ent, R., Schmidt, C., & Lebreton, L. (2021, Apr 30). **More than 1000 rivers account for 80% of global riverine plastic emissions into the ocean**. Retrieved November 11, 2025 from <https://www.science.org/doi/10.1126/sciadv.aaz5803>

